

J e l e n t é s

a Tudományos Minősítő Bizottság munkájáról.

A Tudományos Minősítő Bizottságot a 26/1950. sz. tvr. hozta létre. A Bizottságnak - elnökkel és titkárral együtt - 17 tagja van. Tagjait az MTA Elnökének előterjesztésére a Minisztertanács nevezte ki. A TMB tagjai közül nagyarányú más elfoglaltságuk miatt négyen /Andics Erzsébet, Fogarasi Béla, Bognár Rezső, Somos András/ tagságukról lemondtak. A lemondott tagok helyére a TMB javaslatára az Akadémia Elnökének előterjesztése alapján a Minisztertanács Erdei Ferencet, Mátrai Lászlót és Verő Józsefet nevezte ki. A negyedik lemondott tag helyére az aspiránsképzéssel kapcsolatos legutóbbi minisztertanácsi rendelet értelmében az Oktatásügyi Miniszter küldött képviselőt, Kónya Albert miniszterhelyettes személyében. A Bizottság tagjai az egyes szaktudományok legjobb képviselői, akadémikusok és levelező tagok. A TMB 17 tagjának akadémiai osztályok szerinti megoszlása a következő:

I. Oszt. II. Oszt. III. Oszt. IV. Oszt. V. Oszt. VI. Oszt. VII. Oszt.
 3 1 3 3 2 4 1

1.

A TMB feladata az aspiránsképzés és a tudományos minősítés kérdéseiben a döntések meghozatala, szervezett /rendes és levelező/ és szervezett aspirantúrán kívüli /u.n. rövidített/ aspiránsok felvétele és a tudományos fokozatok odaítélése. /Az aspiránsképzés már a TMB létrehozása előtt megkezdődött, a vele kapcsolatos feladatokat annak idején az Országos Tudományos Képesítő Bizottság, majd az Országos Aspirantúra Bizottság látta el./

A TMB-nek megalakulása után időrendben első feladata a tudományos fokozatok egyszerűsített uton történt odaítélése volt. 1952 végéig a TMB jórészt ezzel a kérdéssel foglalkozott. Emellett szinte csak adminisztratív látta el az aspirantúrával kapcsolatos feladatokat. Az egyszerűsített uton történt minősítések lezárása után a TMB arra törekedett, hogy fél éves munkatervük alapján foglalkozzék a feladatkörébe tartozó legfontosabb kérdésekkel. Aspiránsképzésünk tapasztalatai alapján elsősorban az aspirantúrára vonatkozó kérdések megvitatását tűzte napirendre. Megvizsgálta a IV., V. és a VI. Osztályhoz tartozó aspiránsképzés kérdéseit. Megvitatta a disszertációk nyilvános vitájának kérdéseit. Előkészítette és döntött a belföldi és a szovjet aspiránsok felvétele ügyében. Kidolgozta a kandidátusi minimumok alapelveit. 1953. szeptember 1. óta / a minimumok ekkor készültek el/ folyamatosan bonyolítja le a rövidített aspiránsok felvételét. Ugyancsak folyamatosan dönt a megvitatott disszertációk alapján a tudományos fokozatok odaítélése tekintetében.

A TMB tagjai a tudományos fokozatoknak egyszerűsített uton történt odaítélése idején, de a TMB akadémikusokból álló szakbizottságai is sok fáradságot és időt igénylő aktív felelősségteljes munkát végeztek. Sajnos a tárgyalások szigorúan bizalmas voltának hangsúlyozása ellenére is főként a szakbizottság tagjai nem egy esetben követtek el indiszkréciót s ennek eredményeként sok zavar támadt az egyébként is sértődésre

alkalmat adó munkával kapcsolatban. Általában meg lehet állapítani, hogy a minősítési munka néhány hibától eltekintve megfelelő volt. A minősítések befejezése után a TMB tagjainak aktivitása, az üléseken való részvétele is megcsappant. Az üléseknek jellemző vonása, hogy a bizottsági tagok egy része csak szűkebb szakmájával kapcsolatos kérdések megvitatásában vesz részt aktívan. Ezzel függ össze, hogy az üléseken kevés elvi vita bontakozik ki. Viszonylag jó vita alakult ki a IV. és az V. Osztályhoz tartozó aspiránsok képzésének megvizsgálásakor. E viták színvonalát fokozta, hogy a TMB tagjain kívül jelen voltak a két szaktudomány nem TMB tag képviselői közül is némányan. Az utolsó fél esztendőben általában arra törekszünk, hogy a legfőbb napirendi pontok anyagát akadémikusokból, doktorokból és kandidátusokból álló kisebb aktívakkal folytatott megbeszélés alapján készítsük el és néhány szakembert a napirendi pont tárgyalásához meghívunk.

Aspiránsképzésünk az első két esztendő sok szempontból tapogatózó kísérletezés ideje ellenére komoly eredményeket mutat. Meg kell állapítani, hogy a még mindig fennálló hibák a különböző nehézségek ellenére, az aspiranturával el fogjuk érni azt a célt, amit magunk elé tűztünk. Különösen a rendes aspirantúra terén, - a hibák ellenére - megmutatkoznak ezek az első felvételek nem eléggé magas igényű kiválasztásában, több szaktudomány területén megfelelő vezető hiányában - a képzés eredményesnek mondható. A most végző aspiránsok benyújtott és közvetlenül benyújtás előtt lévő disszertációi azt mutatják, hogy több kiemelkedő fiatal tudományos kádert képeztünk a legkülönbözőbb szakterületeken. A 80 végzős aspiráns közül 3-4 van olyan, akik nem fogják megvédeni disszertációjukat. A színvonal az évről-évre magasabb igényű kiválasztás és az emelkedő igényességű képzés folytán a következő esztendőben nagy mértékben növekedni fog.

Súlyos nehézségeink vannak azonban a levelező aspirantúra területén. Eppen ezért az aspiránsképzéssel kapcsolatos tapasztalatok nyomán arra törekszünk, hogy levelező aspiranturára a lehetőség keretein belül kis számmal vegyünk fel pályázókat és közülük is, csak kivételes esetben olyanokat, akik számára munkahelyükön a kutatás lehetőségei nincsenek biztosítva. Az aspiránsok megészlése a rendes és a levelező aspiránsok tekintetében a következő:

1951 februárjában felvettünk	76 aspiránst	/levelező aspirantúra ekkor még nem volt/		
1951 novemberében felvettünk	126 "	Ebből levelező:	75	59 %
1952-ben felvettünk	188 "	" "	68	36 "
1953-ban	" 212 "	" "	85	40 "

/Az 1953-ban felvett levelező aspiránsok nagy számát indokolja, hogy igen sok aspiránst vettünk fel a II. Osztály területén - 42 aspiránst, ebből 26 levelező - főként ideológiai szakokra./

Az aspiránselfvételek színvonalának emelkedését a most folyó felvételeknél bevezetett tematikához kötött felvételi vizsgák is fokozzák. Alapvető hiányossága azonban felvételeinknek, hogy nem támogatja azt komoly tudományos fejlesztési terv; az elmúlt esztendőben nem volt meg szabva az egyes tudományágak tervszerű fejlesztésének irányvonalai, amire az aspiráns keretszámok kidolgozása is építhető volna.

Jelenleg összesen 677 belföldi aspiráns képzése folyik. /Ebből 232 levelező aspiráns./ Felmerül a kérdés, nem méreteztük-e túl az eddigi felvételek során az aspirantúra keretszámait. Véleményünk szerint nem, mivel a szakképzett tudományos káderek iránti szükséglet igen nagy. A most végző aspiránsok elosztása is arról tanuskodott, hogy a kitűnő aspiránsokra több tárca is igényt tartott, elhelyezési problémák csupán a csekély számú gyengébb aspiránssal kapcsolatban merültek fel.

A Szovjetunióban eddig 20 aspiránsunk szerezte meg a kandidátusi fokozatot. Jelenleg összesen 77 magyar aspiráns tanul szovjet egyetemen és kutató intézetekben. 1954. szeptemberéig 13-an fogják megszerezni a szovjet kandidátusi fokozatot.

Korábban a kiválasztás terén sok fogyatékoság volt. Több aspiráns helytelen magatartásuk miatt haza kellett rendelnünk. Sokan voltak közülük, akik hiányos orosz nyelvismerettel mentek ki a Szovjetunióba. A tavaly kiküldöttek azonban a jó kiválasztás eredményeként minden tekintetben megfelelőek voltak, többségük jól tudott oroszul, tanulmányi munkájukat komoly eredményekkel végzik. Egy van közülük csupán, akinek tudományos színvonala nem megfelelő, egyet pedig közben felmerült betegség miatt kellett hazahívni.

Régebben a Szovjetunióban tanuló aspiránsaink munkáját nem ellenőriztük, az 1953 őszén megalakított aspiránsbizottságokon keresztül az ellenőrzés megjavult. Kérdéseik megoldását az aspiránsbizottságok jelentései nyomán megfelelően intézzük; hazai könyv és folyóirat ellátásukról is megtörtént a gondoskodás.

Rövidített aspiranturára eddig 296 pályázat érkezett be. Ebből az osztályok javaslata alapján felvettünk 151 pályázót, elutasítottunk 30 pályázót. 115 pályázat elintézése folyamatban van. A rövidített aspiránsok közül egy az elmúlt napokban már disszertációját is megvédte. A rövidített aspiranturára pályázóknak 70 %-a tanszéki és kutató intézeti, 30 %-a minisztériumi, vagy más hivatali dolgozó.

A Szovjetunióban a kandidátusoknak kb. 5-6 %-a szerzi meg szervezett aspiranturán a kandidátusi fokozatot, a többi munkahelyén maradván tanszékvezetőjének, vagy a kutató intézet legjobb szakembereinek irányításával készül fel az aspiránsi vizsgára és készíti el disszertációját. A mi egyetemeinken, főiskoláinkon és kutató intézeteinkben a rövidített aspiranturának még nincsen megfelelő tekintélye. Sőt a tanszékeken dolgozó szervezett aspiránsok és a fokozattal nem rendelkező oktatók között gyakran feszültség alakul ki. Bár a TMB minden alkalommal /egyetemi vagy kari tanácsuléseken, kutató intézeti értekezleten, oklevél kiosztások alkalmával/ felvetette a fokozatok megszerzésének szervezett aspiránsképzésen kívüli lehetőségét, az elmaradásért a felelősség nagy mértékben bennünket terhel. A minimumok hiányában - bár pályázatok rövidített aspiranturára már korábban is beérkeztek - a felvételeket csak 1953 szeptemberében tudtuk megkezdeni. De ezután is a rövidített aspiránsok felvétele elhúzódott és bürokratikus volt. Nem kielégítő a rövidített aspiránsokkal való foglalkozás sem, nagyrészt adminisztratív jellegű. Nem használtuk fel e téren a tudományos osztályok nélkülözhetetlen segítségét sem.

Kandidátusi és doktori disszertációk vitái 1953 végén indultak meg. Ed-
dig 11 vita folyt le, ebből 3 doktori, 8 Kandidátusi. /Akadémiai osztá-
lyok szerint a lefolyt viták: I.Osztály-2, II.Osztály-3, III.Osztály-3,
IV.Osztály-1, V.Osztály-3/. A megvédett disszertációkon túl 82 kandidá-
tusi és doktori disszertáció bírálata van folyamatban. Ezek közül megvé-
desre kerül június 30-ig 10 kandidátusi és 7 doktori disszertáció. /1
irodalomtörténeti, 2 jogtudományi, 1 földrajzi, 1 matematikai, 2 fizikai,
1 gyümölcsstermesztés, 1 erdészet, 1 biológiai, 2 orvostudományi, 1 orvos-
tudományi, 1 építészeti, 1 forgácsolás-elmélet, 1 gépezet, 1 szerveské-
mia.//: Az aláhuzottak doktori disszertációk. /Az utóbbi hetekben a
disszertációk benyújtása komolyan megduzzadt, a számot növelték a szer-
vezett aspiránsok benyújtott disszertációi. Az eddigi átlagban 2 heten-
ként megtartott viták száma a későbbi hónapokban rendkívül meg fog növe-
kedni, lesz olyan hét, amikor 4-5 vitát kell majd rendeznünk.

Az opponensek a bírálatok elkészítésére 2 hónapos terminust kapnak. Szak-
embereink elfoglaltsága miatt azonban legtöbb esetben nem készülnek el az
opponensi vélemények időben. Közrejátszanak itt szervezési hibák is, u-
gyanis nem egyszer felkértünk opponensi vélemény készítésére rendkívül
elfoglalt szakembereket is, más esetben azonban egyes szaktudományok szűk
keresztmetszete folytán /pl.közgazdaságtudomány/ nem is fordulhattunk má-
sokhoz, mint a néhány rendkívül elfoglalt szakemberhez.

A viták többségének színvonala nem kielégítő. Magas színvonalu volt Sötér
István Eötvös Józsefről szóló doktori disszertációjának vitája, Fuchs
László matematikai doktori, Freund Géza matematikai kandidátusi és Róna
György orvostudományi kandidátusi vitája. Rendkívül alacsony volt a szín-
vonala Filipp Géza orvostudományi kandidátusi, Sós József orvostudományi
doktori és Hámori Dezső mezőgazdaságtudományi kandidátusi vitájának. Ál-
talanban megállapítható, hogy a jó viták előfeltétele a jól megfogalmazott
tézisek, de mindenek előtt a jó elvi kérdéseket felvető és ugyanakkor
konkrét opponensi vélemények. A nem sikerült viták mindegyikénél az alap-
kiba a nem jó opponensi véleményekben keresendő, a bizottság elnökének
formális elnöklésében s a bizottsági tagok helytelen magatartásában. Vi-
táinkon akadályozza a jó vitaszellem kialakulását az igen sok területen
még mindig fennálló klikk-szellem, a személyeskedés, egyes pályázóknak
a kritikára való helytelen reagálása, visszautasító magatartása.

Szervezési téren a Tudományos Minősítő Bizottság munkájában komoly javu-
lás ellenére még mindig vannak súlyos fogyatékoságok. Az aspiránsok
nyilvántartása terén fennálló hibák megjavultak, azonban még mindig sok
a munkában a bürokratikus ügyintézés és általában az intézkedések elhu-
zódása. Súlyos hibát jelentett a múltban, hogy a TMB Titkársága nem épi-
tett megfelelően és nem kapott megfelelő támogatást a tudományos osztá-
lyoktól. Ezt a hibát felismerve két hónappal ezelőtt megtörtént a Titkár-
ság decentralizációja. Azt jelenti ez, hogy az aspiránsokkal foglalkozó
szakelődők az Akadémia tudományos osztályaira kerültek mint TMB előadók.
Az osztályokon lévő TMB előadók az aspiránsképzéssel kapcsolatos problé-
mákon kívül összefogják a minősítéssel kapcsolatos kérdéseket is. A de-
centralizáció által könnyebbé és gyorsabbá vált a felmerülő kérdések meg-
oldása, a tudományos osztályok is ily módon jobban megismerik a TMB fel-
adatait, röviden a tudományos osztályok szakmai támogatása ezáltal mind
jobban biztosítható. A javulás ellenére még mindig sok bürokratizmus és
lassúság van ügyintézésünkben. Előfordulnak még ma is olyan esetek, ami-
kor egy kérdés akkor nyer elintézését, ha erre külső figyelmeltetést ka-
punk. Az ügyintézésben megmutatkozó hiányosságok következménye, hogy a
TMB Titkárság aránylag keveset tud foglalkozni elvi kérdésekkel.

J a v a s l a t o k.

- 1./ El kell érni, hogy a TMB tagjai rendszeresen vegyenek részt a Bizottság ülésén és aktívan működjenek közre a felmerülő kérdések megvitatásában.
Felelős: a TMB elnöke.
- 2./ Az aspiránsképzés színvonalának további emelésére át kell dolgozni, illetőleg tovább kell fejleszteni a kandidátusi minimumokat.
Határidő: 1954. szeptember 1.
Felelős: a TMB titkára.
- 3./ A Tudományos Minősítő Bizottság a jövőben úgy készítse el a végző aspiránsok elosztását, hogy a Tárcaközi Elosztó Bizottság döntése a végzés előtt 2 hónappal megtörténjék. Indokolja ezt az a körülmény, hogy a minisztériumok időben gondoskodni tudjanak a szükséges státuszhelyekről.
Felelős: a TMB titkára.
- 4./ Szükséges, hogy az aspiránsok ideológiai és nyelvi oktatásának további javítása érdekében az oktatásügyi miniszter képviselője évenként legalább egyszer tájékoztassa a TMB-t a képzéssel kapcsolatos problémákról.
Felelős: az OM képviselője.
- 5./ A kandidátusi fokozat megszerzésének szervezett aspiránsképzésen kívüli széles körben való megismertetésére a Tudományos Minősítő Bizottság ismételten hívja fel az érdekelt minisztériumok figyelmét.
Felelős: a TMB titkára.
Határidő: május 15.
- 6./ A rövidített aspiráns pályázat terén fennálló elmaradást a TMB Titkársága az osztályok közreműködésével 2 hónapon belül számolja fel.
Felelős: TMB titkára és az osztálytitkárok.
Határidő: Junius 15.
- 7./ A kandidátusi és doktori disszertációk színvonalának emelése érdekében a Tudományos Minősítő Bizottság
 - a./ tűzze napirendre a viták eddigi tapasztalatai alapján a hibák kiküszöbölésére a szükséges teendők megbeszélését
Felelős: a TMB titkára.
Határidő: május 31.
 - b./ A tudományos osztályok megfelelő körültekintéssel jelöljék ki a bírálóbizottságok tagjait, valamint az opponenseket.
Felelős: Osztálytitkárok
 - c./ A vitákról készült ismertetéseknek az Osztályközleményekben való megjelentetéséről az osztályok időben gondoskodjanak, a TMB által rendelkezésükre bocsátott anyag alapján.
Felelős: Osztálytitkárok.
- 8./ Szükséges, hogy az osztályokon a TMB előadói feladatokat olyan munkatársak lássák el, akik az adminisztratív ügyintézésen kívül a kérdések érdembeli vitelében is részt tudnak venni.
Felelős: MTA Munkaügyi Csoportjának vezetője.
Határidő: junius 1.